

בבית כור תשעה קבין", **לאו דזבין ליה כוריים?**

האם לא מדובר גם במקרה שמכר לו שני כורים, הרי במשנה משמע דבכל גווני, אם שייר תשעה קבין, נותן לו קרקע?

ומתרצת הגמרא: **לא!** הסיפא עוסקת במקרה שנזכר ברישא, **דזבין ליה כור**. אך במקרה שמכר לו יותר מכור, נותן לו רובע הקב לסאה, ורק אם המותר על כולם עולה על רובע לסאה, ומגיע לתשעה קבין, מחזיר לו את הקרקע.

עוד הקשה רבא, מהא דשנינן, **"ובגנה בית חצי קב"**,

וקשה, **לאו** [האם לא מדובר גם במקרה] **דזבין ליה סאתים?** ואפילו הכי, אם יש בגינה שיעור חצי קב מחזיר לו את הקרקע?

ומתרצת הגמרא, **לא!** מדובר **דזבין ליה סאה**. ואזי אמרינן, שאם המותר מגיע לרובע, הרי מחל לו. יותר מרובע, יעשה חשבון, וישלם לו דמים. אך אם המותר חצי קב, יחזיר לו קרקע, ולא מעות.

עוד הקשה רבא, מהא דשנינו, **"וכדברי רבי עקיבא בית רובע"**.

ובכל מקרה שיש ללוקח טענה מעליתא, אין כופין אותו לקנות.

אבל, אם המוכר יסכים למכור לו את הקרקע כפי המחיר הזול, כופין את הלוקח לקנותה ממנו. שהרי כעת אין לו שום טענה. :

שנינו במשנה: **"ליפות כחו של מוכר, שאם שייר בשדה בית ט' קבין... מחזיר לו את הקרקע" וכו'.**

אמר רב הונא: ט' קבין שאמרו בהם "אם שייר בשדה בית תשעה קבין, מחזיר לו את הקרקע", אין הדין רק כשמכר לו בית כור, **ואפילו בבקעה גדולה הרבה יותר מבית כור**, אם הותיר תשעה קבין, מחזיר לו את הקרקע⁽³⁹⁾.

ורב נחמן אמר: נותן שבעת קבין ומחצה [רובע הקב לכל סאה], **לכל כור וכור, ואי איכא מילתא יתירא דהוי לתשעת קבין** [ואם יש מותר כל שהוא על הרבעים, ויש בכלום תשעה קבין] — אזי הדרי [מחזיר לו את הקרקע] ולא אמרינן **"יעשה חשבון"** ויחזיר לו מעות⁽⁴⁰⁾.

איתיביה [הקשה] רבא על רב נחמן, הרי שנינו במשנה, "שאם שייר בשדה בית תשעת קבין", ולא אמרינן, "שאם שייר

ב-קד

40. **רשב"ם**. ולפי דבריו, אם מכר לו שני כורין, והותיר לו 16 קבין, דהיינו, שמונה קבין לכל כור, אינו משלם מעות אלא מחזיר לו את הקרקע. כיון שהמותר יתר על תשעה קבין.

ויש שפרשו, דבעינן שבכל כור וכור יהיה המותר יותר מתשעה קבין. ולפי דבריהם, במקרה הנ"ל, אינו מחזיר לו קרקע, אלא דמים. ורק אם הותיר 18 קבין, מחזיר לו קרקע.

מדוקדק. שהרי אינו חייב למכור. ועיין בשיטה מקובצת בשם הרשב"א והראב"ד.

39. וטעמו, מכיון שיש במותר חשיבות כשדה בפני עצמה, אינו מוחל עליו.

ורב נחמן סבר, לא שנא רובע אחד לסאה, לא שנא אלף רובעים לאלף סאים, הוי מחילה.

מאי לאו דזבין ליה סאה?! האם לא מדובר גם כשמכר לו גינה בשטח סאה, ובכל זאת אם הותיר רובע הקב נותן לו קרקע, אף על גב דבעלמא אמרינן, שאם הותיר רובע לסאה הגיעו?

ומתרתא הגמרא, **לא!** מדובר במקרה **דזבין ליה חצי סאה**.

ואזי אמרינן, שאם המותר מגיע לשמינית הקב [כשיעור רובע לסאה], הרי מחל לו. יותר משמינית, יעשה חשבון, וישלם לו דמים. אך אם המותר רובע הקב, יחזיר לו קרקע, ולא מעות.

חוזרת הגמרא לדון בדברי המשנה:

בעי רב אשי: אם מכר לו שדה, ונעשית גנה⁽⁴¹⁾ ביד הלוקח, קודם שהחזיר לו מעות או קרקע⁽⁴²⁾, או להיפך, מכר לו גנה, ונעשית שדה, **מאי?** האם מחזיר לו קרקע בשיעור חצי קב כגינה, או בשיעור ט' קבין

כשדה?

וסליק בתיקו.

דין נוסף משמיעה לנו הגמרא: **תנא, אם היה קרקע המותר סמוך לשדהו של המוכר, אפילו כל שהוא⁽⁴³⁾ מחזיר לו קרקע, ואינו יכול לכפות את הלוקח לקנותו.**

בעי רב אשי, אם היה ביניהם כור, מהו שתפסיק?

אם תימצי לומר אינו מפסיק, **אמת המים** שרחבה טפי, מהו שתפסיק?

אם תאמר אינה מפסיקה, **דרך הרבים⁽⁴⁴⁾ מהו שתפסיק?**

אם תאמר אינה מפסיקה, **ריכבא דדיקלא** [שורת דקלים] מהו שתפסיק?

וסליק בתיקו.

ויש שפרשו, דבעינן תשעה קבין יתר על הרבעים כולם. ולפי דבריהם, רק אם הותיר 24 קבין מחזיר לו קרקע ולא דמים.

וכתב הרשב"ם על פירושים אלו, "כללא דמילתא, כי כמעיינת בהו שפיר בהנך לישני, לא תמצא בהם טעם וממש, אלא כהלכתא בלא טעמא". ועיין בחשק שלמה בבאור הפירושים הללו.

41. כגון שעלה נהר לשדה, או נבע בה מעין. ונעשתה ראויה לגינה.

42. רשב"ם. ויסוד הספק: האם אזלינן בהך תקנתא בתר מעיקרא. ואמרינן, שבשעת המקח כבר נתחייב הלוקח בדמים. ואינו מחזיר לו קרקע. או בתר השתא, וכיון שכעת יש כאן

קרקע חשובה, מחזיר לו קרקע. אך ודאי, אם בשעת המכירה לא היה בשדה שיעור רובע לסאה, וכעת כשנעשתה גינה יש בה שיעור חשוב, (הראוי להחזרה לדעת רב הונא דלעיל), ודאי אמרינן, כיון שבשעת מכירה מחל לו עליה אינו צריך להחזיר.

43. דהיינו, כל שהוא יותר מרובע לסאה. אך פחות מכך, מחל. ויש שפרשו, אפילו פחות מרובע לסאה לא מחל כיון שיש לו שדה סמוכה לקרקע. ולא מילתא היא. שאם כן, מה הואיל במה שאמר לו "הן חסר הן יתר?". רשב"ם.

44. אין הכוונה לרשות הרבים, דרשות הרבים ודאי הויא הפסק. אלא דרך ברוחב טו' אמה, המשמשת כדרך גישה לשדות. רשב"ם.

וכן אם אמר להיפך, "הן חסר הן יתר מדה בחבל".

בטל הלשון האחרון שאמר, "מדה בחבל", קה-א שמשמעו, מידה מדויקת, את הלשון הראשון, "הן חסר הן יתר", שמשמעו, מידה שאינה מדויקת. ודינו כאילו אמר רק "מידה בחבל".

אלו דברי בן ננס. הסובר, "תפוס לשון אחרון".

כלומר, כל האומר שני לשונות הסותרים זה את זה, אזלינן אחר הלשון האחרון. משום דחזר בו תוך כדי דיבור מהלשון הראשון.

אך חכמים נחלקו עליו. כמו שיתבאר בגמרא.

גמרא:

אמר רבי אבא בר ממל, אמר רב: הולקין עליו חבירו על בן ננס.

ולא סברו "תפוס לשון אחרון", אלא מספקא להו האם "תפוס לשון ראשון" או "תפוס לשון אחרון"⁽⁴⁶⁾. כמו שיתבאר בהמשך דברי הגמרא.

אמנם, דעת רב עצמו, כבן ננס. ד"תפוס לשון אחרון". כמו שיתבאר לקמן (עמוד ב').

ומקשה הגמרא: מאי קא משמע לן רב

שנינו במשנה: "ולא את הרובע בלבד מחזיר לו אלא כל המותר":

ומקשה הגמרא: כלפי לייא⁽⁴⁵⁾? כלומר, הרי היה על התנא לומר להיפך, שאינו מחזיר רק את המותר, אלא אף את הרובעים?

ואכן תאני רבין בר רב נחמן [רבין תיקן את לשון המשנה, ושנה], לא את המותר בלבד, מחזיר לו אלא את כל הרבעין כולן.

מתניתין:

במשנה הקודמת התבאר, שאם אמר, "בית כור עפר אני מוכר לך, מידה בחבל", אם פחת כל שהוא, או הוסיף כל שהוא, מנכה או מחזיר.

אך אם אמר, הן חסר הן יתר" אפילו פחת או הותיר רובע הקב לסאה, הגיעו.

משנתנו דנה במקרה שאמר את שני הלשונות הסותרים גם יחד. כיצד נפרש את דיבורו.

האומר לחבירו, "מדה בחבל אני מוכר לך, הן חסר הן יתר".

בטל הלשון האחרון שאמר, "הן חסר הן יתר", שמשמעו, מידה שאינה מדויקת, את הלשון "מדה בחבל". שמשמעו, מידה מדויקת. ודינו כאילו אמר רק "הן חסר הן יתר".

דיבור, כאילו הוציאן בפיו ביחד. ויבואר יותר להלן בגמרא.

ויש לדון: האם הספק הוא "ספיקא דדינא", דהיינו, בית הדין מסתפק היאך לדון את דיבורו,

45. "כלפי לייא", כלפי היכן. כלומר, כנגד מה שונה את הדין במשנה, ולאן הדבר נוטה.

46. ולדעתם, כל האומר שני לשונות בתוך כדי